

นโยบายการส่งเสริมการวิจัยในมหาวิทยาลัยเพื่อก้าวสู่ความเป็นเลิศ

ดร.สุชาติ เมืองแก้ว¹

ความนำ

ภารกิจของมหาวิทยาลัยที่สำคัญประการหนึ่งนอกเหนือจากการผลิตบัณฑิต การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม คือ การทำวิจัย และการทำวิจัยนี้เองทำให้สถานภาพของมหาวิทยาลัยแตกต่างไปจากโรงเรียนอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา เพราะกฎหมายกำหนดไว้ว่า การทำวิจัยเป็นบทบาทที่สำคัญของมหาวิทยาลัยในการบุกเบิกแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้พื้นฐานทางมนุษยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ สังคมศาสตร์ การศึกษา วิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ และเทคโนโลยีสาขาต่าง ๆ

องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในโลกนี้จะมีทุกชั่วโมง และทุกวัน จากการคิดค้น ค้นคว้า ประดิษฐ์ของนักวิจัย นักวิชาการ และกลุ่มผู้ค้นคว้าทั้งหน่วยงานในมหาวิทยาลัย ภาคธุรกิจเอกชน ภาคอุตสาหกรรม หรือส่วนบุคคล เช่น สมัยก่อนเมื่อประมาณ 60 ปี การขยายพันธุ์พืชก็ใช้วิธีการผสมเกสร หรือเพาะด้วยเมล็ด ทาบกิ่ง ต่อตา แล้วนำไปอนุบาลในเรือนเพาะชำก่อนขยายพันธุ์ใน แปลงเกษตร แต่ปัจจุบัน นักวิจัยได้คิดวิธีการขยายพันธุ์ด้วยวิธีการใช้เนื้อเยื่อเซลล์ของส่วนใดส่วนหนึ่งของพืชมาเพาะขยายพันธุ์ ซึ่งได้พันธุ์แท้และจำนวนมากใช้เวลาไม่มาก ซึ่งเป็นกระบวนการที่เรียกว่าการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อหรือ Tissue Culture ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งของ Biotechnology ทำให้ผลผลิตทางเกษตรมีจำนวนมากขึ้น ใช้เวลาผลิตเร็วขึ้นตามจำนวนความต้องการของพลเมืองที่เพิ่มขึ้น หรือกรณีในปัจจุบันด้านการรักษาโรค นักวิจัยด้านการแพทย์ เภสัชศาสตร์ และนักวิจัยสาขาเคมี จะทำงานร่วมกันเพื่อดูว่าโรคอุบัติใหม่คืออะไร มีทางแก้ไข รักษา ป้องกัน หรือบำบัดด้วยตัวยาอะไร โดยศึกษาทั้งยาแผนปัจจุบัน และแผนการใช้สมุนไพรตามธรรมชาติ แล้วนำมาสกัดทดลองกับสัตว์ทดลองแล้วถ้าได้ผลก็จะนำมาใช้กับคนต่อไป การพัฒนาความรู้แล้วนำมาปรับใช้กับมนุษย์จนสำเร็จไปแล้วมีจำนวนโรคหลายชนิดที่รักษาป้องกันได้ ทำให้อัตราการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ของโลกลดลง ในด้านการศึกษาของมหาวิทยาลัยก็เช่นเดียวกัน เราถือว่าคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการถ่ายทอดความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ได้หลากหลาย และงานวิจัยก็เป็นส่วนหนึ่งของภารกิจที่จะดำเนินการควบคู่กันกับการสอน ดังนั้นมหาวิทยาลัยทั่วโลกจึงได้กำหนดบทบาทหน้าที่และภาระงานของคณาจารย์ไว้ว่า จะต้องทำหน้าที่สอนและวิจัยเป็นหลัก เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งพัฒนา ริเริ่มสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ให้ได้ผลดี เพื่อสังคมจะได้ใช้องค์ความรู้นั้นไปพัฒนาในเรื่องที่เกี่ยวข้องได้เหมาะสม ถูกต้องและนำการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีและใช้เป็นเครื่องชี้นำสังคมได้

¹ นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

นโยบายรัฐบาลในด้านการวิจัย

รัฐบาลทุกสมัยได้มีแนวทางในการส่งเสริมการวิจัยของประเทศไว้ชัดเจน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนการทำวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศ โดยเป็นการวิจัยประยุกต์องค์ความรู้และเทคโนโลยีเพื่อยกระดับการพัฒนาศักยภาพการผลิต ทั้งภาคเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ ภาคอุตสาหกรรม และการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้นและแข่งขันกับนานาชาติได้ โดยเน้นด้านอาหาร สาธารณสุขและวิทยาศาสตร์การแพทย์ Biotechnology พลังงานทดแทน เป็นต้น

2. รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณโดยเฉลี่ยในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2545-2552 ประมาณปีละ 6,000 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 0.20 ของ GDP ให้แก่หน่วยงานของรัฐและองค์กรต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการทำวิจัยและพัฒนา นักวิจัยของประเทศ พร้อมกับกำหนดแนวทางการวิจัย โดยเน้น Area Base ควบคู่ไปกับ Agenda Base

3. เร่งรัดการผลิตบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยรัฐได้กำหนดสัดส่วนให้มีนักวิจัย จาก 7 คน ต่อประชากร 10,000 คนเป็น 10 คนต่อประชากร 10,000 คน และมีโครงการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น

4. รัฐได้กำหนดแผนงานวิจัยและพัฒนาไว้เป็นครั้งแรกในปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 โดยมุ่งหวังว่าจะพัฒนาระบบงานวิจัยแบบบูรณาการและฐานข้อมูลการวิจัยให้นำไปใช้ได้

นโยบายการวิจัยด้านการศึกษา

รัฐได้กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน เพิ่มบทบาทในวิจัยมากขึ้นเมื่อเทียบกับ 10 ปีที่ผ่านมา เช่น

1. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2552-2565) ได้กำหนดให้มหาวิทยาลัยเพิ่มงบประมาณเพื่อการวิจัยเป็นร้อยละ 15 ของงบประมาณที่ใช้ในการศึกษาของแต่ละปี

2. คณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยจะต้องทำวิจัยเพิ่มมากขึ้น โดยให้แต่ละมหาวิทยาลัยกำหนดปริมาณงานวิจัย หรืองานวิจัยอื่น เช่น งานเขียนบทความวิชาการ งานแต่งตำรา งานคิดประดิษฐ์นวัตกรรม โดยมุ่งนำความรู้ไปสู่การพัฒนา และประยุกต์ใช้เพื่อสร้างการยอมรับในวงวิชาการระดับนานาชาติเพิ่มมากขึ้นและเมื่อได้ตำแหน่งวิชาการแล้วก็ให้ทำงานวิชาการอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

3. รัฐได้มีโครงการผลิตนักวิจัยระดับปริญญาเอกขึ้นในปี พ.ศ. 2539 เพื่อผลิตนักวิจัยระดับปริญญาเอกและผลงานวิจัยให้ได้มาตรฐาน โดยได้ตั้งเป้าหมายว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2544 จะผลิตนักวิจัยระดับปริญญาเอกให้ได้รวม 5,000 คน และเรียกโครงการนี้ว่าโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) วัตถุประสงค์หลัก คือ การสร้างความเข้มแข็งของระบบการวิจัยและความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย โดยผ่านกระบวนการผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ร่วมกับสถาบันชั้นนำในต่างประเทศ

4. ในการประเมินผลงานของมหาวิทยาลัยทุกแห่ง กำหนดให้มีตัวชี้วัด (Indicators) สำหรับงานวิจัยของมหาวิทยาลัยไว้หลาย

ตัวชี้วัด เช่น ผลงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติ จำนวนชิ้นงานวิจัยที่ได้รับการจดสิทธิบัตร จำนวนงานวิจัยที่ได้รับการอ้างอิง (Citation) หรือมี Impact Factors สูง รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เป็นต้น

ตัวชี้วัดเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงงานเชิงคุณภาพและปริมาณของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ว่าจะแต่ละมหาวิทยาลัยได้ให้ความสนใจต่องานวิจัยมากน้อยเพียงใด และถือเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญในการก้าวไปสู่มหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศและของโลกด้วย

5. มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ นวัตกรรมที่มุ่งสร้างขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา ส่งเสริมการสร้างนักวิจัยมืออาชีพ และสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันการศึกษาและศูนย์การศึกษาวิจัย

นโยบายของมหาวิทยาลัยในการพัฒนางานวิจัย

มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งมีนโยบายในการพัฒนางานแตกต่างกันตามความพร้อมศักยภาพ และการให้ความสำคัญของสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารระดับอธิการบดี คณบดี หรือผู้บริหาร หน่วยงานด้านวิจัย เช่น ศูนย์วิจัย สถาบันวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนคลุกคลีกับงานมหาวิทยาลัยมาโดยตลอด ขอยกตัวอย่างบางมหาวิทยาลัยที่ประสบผลสำเร็จในการวิจัยพอสังเขป ดังนี้

1. สภามหาวิทยาลัยต้องมีนโยบายชัดเจนในการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยในมหาวิทยาลัย เช่น มีแผนยุทธศาสตร์ 3-5 ปี โดยมีแผนการดำเนินงานเป้าหมายไว้ชัดเจน เช่น

1.1 เป้าหมายเชิงกลยุทธ์คืออะไร

1.2 ตัวชี้วัดคืออะไร

1.3 นโยบายในการจัดสรรงบประมาณเป็นอย่างไร

1.4 มีโครงการอะไรบ้างที่จะทำตามลำดับความสำคัญของกิจกรรมและผู้รับผิดชอบ

1.5 การกำหนดเป้าหมายโครงการวิจัยจะต้องสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของมหาวิทยาลัย เช่น จุดเน้นการวิจัย ความเชื่อมโยงกับบริบทการพัฒนา โดยให้มีการติดตามประเมิน และรายงานทุกปีงบประมาณ

2. อธิการบดี ในฐานะเป็นผู้บริหารสูงสุดของมหาวิทยาลัยซึ่งอาจมีรองอธิการบดีช่วยดูแลด้วยก็ได้ แต่ภาระของผู้บริหารมหาวิทยาลัยต้องมองเกมการทำวิจัยให้ทะลุปรุโปร่ง ทำอย่างไรจึงจะทำให้นโยบายที่สภามหาวิทยาลัยกำหนดไว้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี จะต้องมีการปฏิบัติภารกิจประจำ จะต้องจัดทำแผนระยะยาว 10-15 ปี เพื่อแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้ได้ผล อาจจะต้องมีการดำเนินการ ดังนี้

2.1 การพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่จะช่วยในการจัดการทรัพยากรในการวิจัยให้เหมาะสมตามความสำคัญ ศักยภาพและความพร้อมทั้งบุคลากร อุปกรณ์เครื่องมือและกระบวนการดำเนินงาน

2.2 การพัฒนาความร่วมมือกับเครือข่าย จากต่างประเทศ ในประเทศ ระหว่างคณะ สำนัก/สถาบัน ที่เกี่ยวข้อง เหมาะแก่การสร้างเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาฐานข้อมูลการวิจัยที่กว้างขึ้น ทันสมัยมากขึ้น และมีคุณค่าร่วมกัน และประโยชน์มากกว่าการกระทำในวงแคบ เช่น อาจมีการแลกเปลี่ยนนักวิจัย อาจารย์ นักศึกษา และผู้เกี่ยวข้องระหว่างกัน ทำให้เกิดประสบการณ์หลากหลาย และนำไปสู่การบูรณาการทางความคิด การต่อยอด และเสริมแรงบวกในการพัฒนาวิชาการได้อย่างเหมาะสม

2.3 การพัฒนาอาจารย์และนักวิจัย มหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกจะให้ความสำคัญกับงานวิจัยคู่กับการเรียนการสอน งานวิจัยจะเกิดขึ้นได้มากก็ต่อเมื่อมีการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจำนวนมาก เพื่อมุ่งให้เป็นฐานในการพัฒนางานวิจัยได้ดีและมีจำนวนมาก โดยอาศัยฐานนักศึกษาที่ทำวิจัยภายใต้คำแนะนำหรือปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษา ดังนั้นมหาวิทยาลัยควรมีนโยบายและเป้าหมายในการพัฒนางานวิจัยในมหาวิทยาลัย โดยจะต้องมีอาจารย์ที่มีวุฒิปริญญาเอกให้มาก หรือมีตำแหน่งระดับรองศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์ ให้มากเกินกว่าร้อยละ 50 ของอาจารย์ประจำ โดยมีสมมติฐานขั้นต้นว่า ถ้าอาจารย์ประจำมีวุฒิปริญญาเอกจำนวนมาก และมีหลักสูตรบัณฑิตศึกษาจำนวนมาก โครงการพัฒนางานวิจัยก็จะเพิ่มมากขึ้นด้วย

2.4 มหาวิทยาลัยจะต้องจัดสรรทุนหรืองบประมาณจำเป็นสำหรับการวิจัย เช่น การเก็บข้อมูล การทดลอง การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดทำรายงาน การเสนอรายงาน ความก้าวหน้า และบางโครงการมีตัวแปรในการทดลองจำนวนมาก จึงต้องใช้เวลานานกว่าจะสรุปผลการวิจัยได้ต้องใช้เวลามากพอสมควร บางประเทศได้ตั้งงบประมาณเพื่อการวิจัยไว้สูงมาก เช่น ญี่ปุ่น เยอรมนี ได้ตั้งไว้มากกว่าร้อยละ 5 ของ GDP ทำให้งบประมาณสำหรับส่งเสริมการทำวิจัยของประเทศมีมากพอในการพัฒนางานวิจัยใหม่ ๆ และนำไปสู่การพัฒนาประเทศได้อย่างรวดเร็ว ทั้งองค์ความรู้ เทคโนโลยี ผลผลิต และคุณภาพความคิดของคน คุณภาพของผลงานของคนในประเทศ

ในกรณีมหาวิทยาลัยในประเทศไทย จากประสบการณ์ พบว่าบางมหาวิทยาลัยมี

การตั้งงบประมาณเพื่อการวิจัยไว้ มากกว่าร้อยละ 10 ของงบประมาณรายจ่ายในแต่ละปี มีบางมหาวิทยาลัยมีงบประมาณ เพื่อการวิจัยไม่ถึงร้อยละ 0.20 ซึ่งทำให้การยอมรับในผลงานจากภายนอกแตกต่างกัน และในอนาคตถ้ามีการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโดยใช้ผลงานวิจัยเป็นตัวชี้วัดสำคัญ และมีค่าน้ำหนักสูงแล้ว จะทำให้มหาวิทยาลัยที่ไม่มีทีมงานวิจัย ไม่มีทีมงานงบประมาณ และไม่มีคนทำวิจัยทำให้ได้รับการประเมินที่ต่ำ ส่งผลให้คุณค่าการยอมรับในวิชาการและสังคมลดลง

2.5 เร่งพัฒนาระบบบริหารการวิจัย ให้มีประสิทธิภาพ คล่องตัวและแข่งขันได้ โดยธรรมชาติ งานวิจัยต้องใช้คนที่สนใจในเรื่องต่าง ๆ และเข้าใจรอบรู้ในวิชาการแขนงต่าง ๆ มาร่วมกันทำวิจัย และธรรมชาติของนักวิจัยทั่วโลกต้องการ ความสงบ ความอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว และซื่อสัตย์ในวิชาการ ดังนั้น มหาวิทยาลัยจะต้องไม่นำเรื่องระเบียบข้อบังคับกฎกติกาที่เป็นปัญหามาใช้กับนักวิจัยมากเกินไป ต้องไม่ยุ่งกับกระบวนการ (Process) แต่ให้มุ่งผลลัพธ์ (Results) มากกว่า บางมหาวิทยาลัยนำระเบียบพัสดุ ระเบียบการเดินทางไปราชการ ระเบียบการลา ระเบียบการยืมเงินทดรองจ่าย มาใช้กับงานวิจัยอย่างเคร่งครัด เมื่อธรรมชาติของนักวิจัยมีลักษณะข้างต้น จึงขาดความเป็นอิสระ และมักจะเบี่ยงเบนในการทำวิจัย สู้สอนอย่างเดียวดีกว่าไม่ต้องรับภาระและพบกับการใช้ระเบียบที่บีบรัดมากเกินไป

อนึ่งในการบริหารงานวิจัยนั้น มีหลายมหาวิทยาลัยในประเทศต่าง ๆ มีหน่วยงานที่มีหน้าที่ยกร่างโครงการวิจัย (Proposal) ใช้นำเสนอขอทุนจากแหล่งทุนต่าง ๆ รวมทั้งการรายงานความก้าวหน้าและสร้างงาน

จนเสร็จ แต่เมื่อได้งานวิจัยแล้วก็จะนำมากระจายให้นักวิจัย หรืออาจารย์ประจำเป็นผู้ดำเนินการโดยไม่ต้องให้นักวิจัย หรืออาจารย์มาวิ่งนำเสนอขอทุนวิจัยด้วยตนเอง ทุกครั้ง ลักษณะเช่นนี้ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการบริหารงานวิจัย แต่ที่มงานในการแสวงหาแหล่งทุนต้องเข้มแข็ง และเข้าใจกระบวนการทำวิจัยอย่างดียิ่ง เปรียบเหมือนร้านอาหาร พ่อครัว แม่ครัว เป็นผู้ทำครัวในห้องครัว คนรับคำสั่งหรือคนจ่ายกับข้าวก็จะไปจ่ายกับข้าวตามรายการที่มี เช่นเดียวกันอาจารย์ หรือนักวิจัยก็เปรียบเสมือน พ่อครัว หรือ แม่ครัว ซึ่งไม่จำเป็นต้องวิ่งไปจ่ายตลาดด้วยตนเองหรือรับคำสั่งจากลูกค้าที่มาสั่งอาหารเอง

จากข้อคิดเชิงนโยบายการวิจัยทั้งหมดนี้ มหาวิทยาลัยควรมีแนวทางในการส่งเสริมงานวิจัยในมหาวิทยาลัยให้เข้มแข็ง ดังต่อไปนี้

1. กำหนดนโยบายและทิศทางการวิจัยในระยะยาวและระยะ 3-5 ปี ให้ชัดเจน

2. ควรกำหนดภาระงานวิจัยของอาจารย์ประจำให้เหมาะสมว่าในแต่ละปี อาจารย์ควรมีผลงานวิจัยกี่เรื่องต่อปีหรือ หากทำเป็นกลุ่มควรได้กี่เรื่องต่อปี

3. มีระบบส่งเสริมการทำวิจัยโดยมุ่งให้คล่องตัว อิสระและมีการสนับสนุนความก้าวหน้าในกรณีที่ผลงานวิจัยดีเยี่ยม หรือดีเด่นมาก

4. จัดระบบบริการการวิจัยให้มีประสิทธิภาพระหว่างมหาวิทยาลัย คณะหน่วยงานภายในและภายนอก

5. มีระบบเครือข่ายฐานข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ในการค้นคว้าวิจัย และทำวิจัยร่วมกัน หรือการทำวิจัยโครงการแบบบูรณาการ ทั้งฐานข้อมูลในประเทศและฐานข้อมูลจากต่างประเทศ

6. มีระบบและกระบวนการพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ให้สนใจและมุ่งมั่นทำวิจัย โดยเพิ่มศักยภาพ ฐานความรู้ เจตคติและทักษะการทำวิจัยให้เหมาะสม โดยเฉพาะประสบการณ์วิจัยร่วมกับนักวิจัยอาวุโส การทำวิจัยร่วมกับนักวิจัยในต่างประเทศ

7. จัดสรรทรัพยากรเพื่อการวิจัยให้เหมาะสมและอยู่ในระดับที่จะแข่งขันกับนานาชาติได้ เช่น จัดสรรงบประมาณไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ของงบประมาณรายจ่ายในแต่ละปี

8. มหาวิทยาลัยควรมีเวทีวิชาการวิจัยทุกปี (Research Forum) เพื่อเปิดโอกาสให้นักวิจัยจากสถาบันต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้นำผลงานวิจัยมาเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การสร้างความร่วมมือทางวิชาการในระยะยาวได้มากขึ้น

